

A szabadságért harcoltak

Súlyos szerelvények gördülnek az egyik vasúti sínpáron keletnek. Ütemesen kattognak a vonatkerekek, pedig a múltó évek során belefáradhattak volna a gyilkolásra szánt fegyverek, a leponyvázottan is fenyegetően meredő ágyúk s nehézközcsik szállításába. A másik sínpáron ugyanakkor keresztvasakkal lepántolt, kis rácsosablakú vagonok gördülnek nyugat felé. Emberszállítmány. Halálvonat.

Néma az ilyen rabszállító szerelvény, mintha máris halottakat szállítana. De az egyik vagonból hangos énekészó szűrődik ki s a mozdony füstjével együtt hosszan nyúlik el a szabad táj felett.

Az SS-ör megzörgeti a vagon falát. Sose fogja megérteni ezeket a kommunistákat. Most is énekelve mennek a halálba. Géppisztolya agyával újra megdöngeti a vagon, hiába.

Odabent, a szürke, homályos vagonban verejtékező homlokkal mégis egyre énekelnek. Szállnak a szép magyar népdalok, s míg zúg a dal, a fal mellett kuporgó két ember kezében — fáradhatatlanul mozog a véső és a fűrés. Azért énekelnek, hogy a hangja ki ne hallatszék.

A szerelvény siet, robot s a rés csak lassan távol. De végre fény szökik be. Fény és levegő. S percekkel később a robotó vonatból emberek ugranak ki. Egymásután tizenketten tűnnek el a töltés fedezéke mögött. Lövéldőzés. De a szerelvény továbbrobot.

S aztán — végre felhallatszik a megbeszélt fűtyszó.

Megszabadult és ismét cselekvésre kész tizenkét ember. A kommunista ifjúmunkás szövetség tizenkét megmenekült fiatalja. Néha azt hiszik, csak álom az egész s nyomában jár a sivár ébredés a Margit körüli fogház szűk celláiban. Mert onnan akarták kiszállítani őket Németországba. De a megszabadulás öröme hamarosan felváltja a felelősség gondja. Cselekvő akaratakkor falal utat, amikor menekülésük után néhány nappal sikerül összeköttetést teremteniük a párttal. S végre megérkezik az utasítás: alakítsanak partizáncsoportot.

Főhadnagy érkezik egy decemberi délelőtt a hadtáptörzshöz. Erélyes a fellépése. Egyenruhát akar vételezni embereinek. A hadtápon elutasítják. Nem hagyja magát. A kezében tartott papírt lobogtatja s az ezredessel fenyegetőzik. S a hadtápnál tisztelik a hivatalos írást, ismeretlenül is tisztelettel adóznak az ezredesnek. Vagy talán a határozott fellépésnek, a géppisztolyos, marcsona kíséretnek köszönhető, hogy mégis csak kiadják az igényelt egyenruhákat.

Vértés főhadnagy tiszteleg, mintha mindig ezt a uniformist hordta volna. Sarkonfordul és elhagyja az irodát. Kint a hadtáp előtt pedig felbűg egy oldalkocsis motorkegypár és szállítja a katonai egyenruhát — a kommunista ifjúmunkás szövetség tagjaiból alakult partizáncsoportnak...

Szabályos katonai szakasznak látszanak. Vezetésükkel Turcsányit, ezt a keménykötésű, a mozgalmából már jól ismert ifjúmunkást bízza meg a párt. Jóban-rosszban hú társai a bator, mindenre vállalkozó Sarlós, a jókedélyű, a későbbi komor órákban is egyre bizakodó Perge, Szekeres István és Gyimesi vasas-ifik, Vértés Márton, aki néhány társával egy véletlen ismerkedés után csatlakozott hozzájuk és még néhány fiatal katona-

szőkevény. Már huszan vannak. Napok alatt bajtársak.

Egyenruhájuk már van. Iratokat és fegyvert a párt útján kaptak, de szereztek is. Már csak szállásról kell gondoskodni. Véletlenül találunk rá a Lendvay utcában egy üresen álló, félig rombadólt házra. Azelőtt volksbundisták tanyája volt. A pincéjébe költöznek.

A pince egyik sarkában Hitler-szobor. A házból kiköltözők német fasiszták gipszbeöntött fenyegetésnek hagyták itt. A lövések zajától hangos, ostromlott magyar fővárosban, az elhagyott Volksbund-ház pincéjében, Hitler szobrán gyakorolják a célalövést a fiatal partizánok.

Első, önállóan kidolgozott feladatukat jóváhagyta a párt. Végrehajtására egyöntetűen jelentkeztek.

Turcsányi és Sarlós már délelőtt kintjártak megvizsgálni a terepet. A terv a következő volt. A Röck Szilárd utcai nyilasház pincéjébe robbanóanyagot kell dobni. Egyikük előre megbeszéli a megbeszélt jel után Sarlós, mintha cigarettára gyűjtana, meggyűjtja a zsinórt és a papírba csomagolt robbanószert behajítja a pincébe. Utána gyorsan elvegyűlnek a járókelők közé.

Estére a csoport többi tagja már alig tud megmaradni a szálláson. Sikerült-e? Ha sikerül, holnapra már tudni fogja a város, hogy élnek és dolgoznak a kommunisták.

S aztán visszaérkeznek Sarlósék. Szótlatlan, magukba roskadvan leülnek a szalmazsákra. — Nem sikerült!

Váratlanul megzavarták őket. A robbanóanyagot hirtelen kellett eldobni, nem a pincébe esett, hanem már az utcán, közvetlenül a ház falánál felrobbant.

Az első sikertelenség komoly figyelmeztetés volt. Többször nem tévedhetnek. Esténként négy-ötös csoportokban portyára indultak. Egy ilyen esti »őrzárát« során rövid tűzharcba keveredtek két német SS-tiszttel a Liget környékén. Az egyik elesett, a másik megfutt.

Ez volt az első győzelemük. Más alkalommal egy esti portyázásról géppisztolyokkal megrakottan tértek vissza. Főhadnagyi uniformisában Vértés vezetett egy nagyobb csoportot. Ráijesztettek egy karaszalagos nyilascsoportra. Allt vezényelték nekik és pillanatok alatt lefegyverezték őket, elszedve az irataikat is.

Esténként beszélgettek, vitatkoztak. A régi napokra emlékeztettek ezek a viták, amikor illegális találkozóra gyűltek össze erősödni, formálódni, bátorodni.

Most más volt a téma. Szabó bácsi, egykor földműves, most cipész, aki véletlenül került a csapatba, egyre a földosztásról kérdezősködött. Merthogy erre most már sor kerül, abban senkisémet kételkedett.

Az ifjúmunkások azt tartották a legközelebbi lépésnek, hogy visszamennek az üzembe. Mert nem lehet kétséges, hogy a gyárak a felszabadulás után rögtön megkezdik a munkát.

Aztán az építésről vitatkoztak... Hogyan, mikor, mennyi idő alatt fog felépülni mindaz, ami most rombadólt?

Tudták, hogy közel a szabadság, hogy közel az új élet, hiszen az Aréna út felől már úgy villogtak a szovjet ágyúk torkolatúzei, Budapest körül volt már kerítve. De hogy mi is lesz, hogyan fognak majd élni, arról csak elképzeléseik voltak.

Egy este, már tíz óra felé járt az idő, négyen fordultak be a Bajza utcából az Andrassy útra. A kis katonacsoportot Vértés vezette a Körönd felé. Az Aréna út felől néha akna sivított a háztetől felett.

A terepet már délelőtt felmérték. Az Andrassy úton, torkolatával a liget felé fordulva, páncéltörő löveg állt, az Aréna út mögött álló szovjet egységekre irányítva. Fel kell robbantani. Úgy tervezték, hogy elbeszélgetve a tüzerekkel, elvonják figyelmüket. Közben Vértés a hét percre időzített robbanóanyagot az ágyúba teszi.

Lassan közeledtek, Vértés

vigyázva szorította köpenye alá a kényes csomagot. Ha most jönne egy akna...

Összerázkódott, de nem a hidegtől. Már egészen közel jártak. S ekkor észrevette, hogy az ágyú ott áll egymagában, őrizetlenül. Hirtelen megtorpant, nyomában a többiek. Valahonnan hátulról, a Szív utca irányából, ahol több üteg volt felállítva, hangokat hozott a szél. Pillanatokig némán figyeltek.

— Ugylátszik, egy cigarettányi időre hátramentek — suttogetta Vértés. — Várjatok...

Otthagyták a többieket a Körönd fának védelmében. S ő maga a löveghez ment. Gyors, ügyes kézzel elhelvezte a csomagot.

Megkerülték a teret, aztán befordultak az egyik mellékutca. Vértés megállt. Már eltelt a hét perc és még mindig semmi?...

Aztán egyszerre hatalmas dörrenéssel felrobbant a löveg.

Vidáman lobogott fel bennük az elmúlt óra diadala. Hallgattak, mint nagy élmények után az ember. S aztán egyszerre recsegni-ropogni kezdett körülöttük a világ. Aknabecsapódás s valamennyien szinte egyszerre vágólnak le az út aszfaltjára. Négyen fekszenek percekig mozdulatlanul... s aztán már csak hárman kelnek fel a földről.

A negyedik, akinek homlokába fűrődött az aknaszilánk, még él. Hallgatagon indulnak el vele a Fásor-szanatórium felé.

Néhány nappal később már felszabadult a városnak ez a része. Tizenkilenc fiatalember igyekezett a Fásor-szanatórium felé, boldogan és mégis szorongással. Hideg volt, de nem fáztak; csak az izgalom járta át idegeiket: vajon a huszadik, társuk a harcban és férfias ábrándozásban, megérte-e a szabadságot?

Nem érte meg. Meghalt még azon az emlékezetes éjszakán. Tizenkilencen álltak a deres fák alatt, hajadonfótt, könyves szemmel. Bücsűztak. Aztán kemény mozdulattal fejükre csapták sapkájukat s elindultak csendben.

A fehér téli világban még alig nyújtózott a tépett város. Úgy érezték: őket várja itt minden.

Kendi Mária

A Magyar Nemzet-re

előfizethet

minden

postai kézbesítőnél,

hírlapkihordónál

és a

postahivatalokban